

Masaryk - význam filosofický

Posuzováno filosoficky, nemůže být sporu o tom, že Masaryk je zprvu a asi i nadále silně, možná převážně ve své myšlenkové orientaci ovlivněn pozitivismem (zejména Comtem, ale také J.S.Millem aj.), který se v jeho době jevil jako cosi nového a progresivního („pokrokového“). Vedle toho u něho najdeme řadu známek toho, jak na něho působil asi nejvýznamnější z filosofických učitelů, totiž Brentano. Svým způsobem lze třeba právě vliv Brentanův chápat jako jistý korektiv oné orientace na pozitivismus, takže Masaryka vlastně nelze ani v prvním období chápat jako jednoznačného pozitivistu (ani jako jednoznačného empiristu). Zároveň však je třeba vidět, jak si Masaryk nachází (zejména poté, co přichází do Prahy a začíná se důkladně seznamovat jak s českou historií vůbec, tak především s některými velkými postavami, které si vybral zajisté podle své náklonnosti, ale které v průběhu hlubšího jejich studia na Masaryka vykonávaly svůj vliv a inspirovaly ho k vyhraněnějšímu zaujetí nejen myšlenkových, ale hlavně životních postojů a pevnější orientace. A právě uprostřed těchto změn a v těchto změnách lze při náležité pozornosti a při pečlivém čtení jak jeho textů, tak také jeho činů, vůbec jeho společenské a politické aktivity, zřetelně rozpoznat významné kroky, jimiž se Masaryk dost cílevědomě snažil právě onen počáteční pozitivismus (a jistý empirismus, s ním spjatý) překonávat, překračovat. Porozumět správně Masarykovi znamená např. při čtení jeho knihy a článků poněkud odhlíže od celkového dojmu a velmi pozornost vyhledávat právě místa a momenty, dokládající toto překračování a vykračování směrem jiným. Právě tohle Patočka nedělal, takováto místa jakoby přehlížel nebo chtěl přehlížet, a pokud se jimi vůbec z nějakých důvodů blíže zabýval, vysvětloval je vnějšími, cizími vlivy a inspiracemi, eventuelně o nich hovořil jako o nějakých „zvláštnostech“ Masarykova pozitivismu. (Tak se o tom např. zmiňoval v posudku, který napsal jako doporučení k mému zařazení jakožto „vědeckého“ pracovníka FÚ.) Já sám jsem se naučil takto rozumět Masarykovi především pod vlivem textů Rádlových a o maličko později i textů Hromádkových (Hromádkova „Masaryka“, kterého jsem si mohl po válce ještě zakoupit ze zbytků toho, co velké Ymce ze zbytků předválečné produkce, od Pavla Hasterlíka, který ty knihy spravoval; a vzpomínám si, že jsem si Hromádkovy někdy dost příkré kritické soudy často „opravoval“ tím, jak jsem se Masaryka naučil „číst“ a čtenému rozumět právě u Rádla).

(Písek, 071218-3.)